

קרן קימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מצוות השמיטה – איזון בין פיתוח לשמירה על הטבע ועל הסביבה

מערך שיעור לתלמידי בי"ס יסודי

המערך בודק מהו התפקיד שלנו, בני האדם, בשמירה על הסביבה והטבע בעידן של פיתוח תעשייתי, וכיצד ערכי שנת השמיטה תורמים לקידום רעיון האיזון בין השניים. המערך נכתב בשיתוף עם ארגון צהר

*תוכני הפעילות מיועדים לצורכי הדרכה והוראה בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש אחר מעבר לשימוש זה

מטרת העל: הכרת החשיבות של שמירה על האיזון בין פיתוח עירוני ותעשייתי לשמירה על הטבע ועל הסביבה.

מטרות ביניים

- א. הבנת הקונפליקט בין תפקידו של האדם בפיתוח העולם לבין תפקידו בשמירה עליו.
- ב. הכרת מצוות השמיטה וערכיה כרעיונות המקדמים את האיזון הנדרש בין הפיתוח לשמירה על הטבע ועל הסביבה.

אוכלוסיית יעד: תלמידי בית ספר יסודי (כיתות ד'-ו')

משך זמן השיעור: 45 דק'

חומרי עבודה: בריסטולים, גזירי עיתון, תמונות, טושים.

פתיחה (5 דק')

שאלת פתיחה: אוכלוסיית ישראל גדלה במהירות, וצריך להיערך לכך ולהקים ערים חדשות. נבחרתם לתכנן עיר חדשה על שטח פארק הטבע הסמוך. מהם הדברים שלדעתכם חייבים להיות בתוך עיר שמתוכננת בצורה נכונה?

כותבים על הלוח את מה שיעלו המשתתפים (בתים, מפעלים, חנויות, פארקים, עצים, גני שעשועים, בתי חולים, בתי ספר, מזבלה...). יש להשתדל לא לכוון את הילדים אלא לתת להם לומר באופן חופשי איך לדעתם צריכה עיר להיראות.

קרן קימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

משימה: תכנון עיר (20 דק')

מחלקים את הכיתה ל-4-5 קבוצות עבודה (לפי גודל הכיתה).

כל קבוצה מקבלת בריסטול גדול, המשמש כבסיס לתכנון העיר שלהם. (מנחים את המשתתפים למצוא שם לעיר, ולצייר בתים ומפעלים, פארקים, עצים וכו', או לחלופין להדביק תמונות מתוך עיתונים וכו'). על כל קבוצה לשבץ את המרכיבים שנכתבו על הלוח בפתיחת השיעור.

מטרת המשימה היא להמחיש להם את הקונפליקט בין הפיתוח לבין שמירה על הטבע ועל הסביבה.

ייתכן מאוד שכמעט לא יינתן מקום לעצים וצמחייה בתכנון העיר, ויש לעמוד על כך בדיון שיבוא לאחר הקרנת הסרטון.

בסוף המשימה הבריסטולים ייתלו על אחד הלוחות, כדי שכל הכיתה תוכל לראות את התוצרים.

הקרנת הסרטון נווה צפיפות (2 דק')

https://greenwin.kkl.org.il/features/environment/earth-day/movies/density_Oasis

דיון על הסרטון (8 דק')

- אם הייתם ראש העירייה של נווה צפיפות, כיצד הייתם פותרים את בעיית הצפיפות? מה יותר חשוב? פארק הטבע הסמוך – הריאה הירוקה הקיימת – או עיר חדשה, כבישים ומפעלים?
- במה משרתת השמירה על פארק הטבע את האדם?
- האם בתכנונים שלכם במשימת הפתיחה התמודדתם עם בעיה דומה? כיצד נהגתם? (אפשר לתת לנציג מכל קבוצה לענות בכמה מילים על השאלה).

כדאי למקד את הדיון בשאלה כמה מקום ניתן בתכנון לטבע ולסביבה.

הרחבה:

ככל שתהיו מעוניינים בכך, תוכלו להרחיב בכמה מילים על חשיבות השטחים הפתוחים ותרומתם לשמירה על הטבע ועל איכות הסביבה ותרומתם לרווחת האדם.

קרן קימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

- ציינו את חשיבות השטחים הפתוחים והתרומה של סביבה מאוזנת לבריאותנו.
- שוחחו על שירותי המערכת החשובים שהטבע והיערות מספקים, כמו ייצור חמצן וקיבוע פחמן דו חמצני, שירותי פנאי, נופש, ספורט ועוד.
- הזכירו את משבר האקלים שנגרם לאור התנהלות לא אחראית של האדם אל מול הסביבה והטבע. אנחנו כבר רואים ומרגישים את הנזקים שבמו ידינו אנחנו מחוללים. מה עלינו לעשות כדי לא לשכוח את צורכי הטבע והסביבה?

השאלה הזו מובילה אותנו למצוות השמיטה.

קריאת מקורות, דיון וסיכום: שנת השמיטה (10 דק')

מצוות השמיטה:

ויקרא פרק כה, ג-ד:

- (ג) "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה:"
(ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליקוק שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:"

- בספר ויקרא נאמר שיש להפסיק את עבודת הקרקע כל שבע שנים.
- השנה השביעית נקראת "שבת הארץ". מדוע לדעתכם היא נקראת כך?

קטע מתוך השיר "שבת הארץ" של הרב משה צבי נריה¹:

... זמרת הארץ בוקעת ועולה מהר וגבע.
הנה קמה הקמה וגם נצבה,
אט ינועו שבלי הזקב בנשוב הרוח,
כי כבד עליהם ראשם,
כי צוה ה' את ברכתו בשנה הששית.
... שוקטה למנוחה תשכב,
תתעורר עם רדת היורה,
תשתה, תרוה, ושקעה שוב בשנה עמקה -

¹ הרב משה צבי נריה (מנקין; כ"א בשבט ה'תרע"ג, 29 בינואר 1913–י"ט בכסלו ה'תשנ"ו, 12 בדצמבר 1995) היה רב, חבר כנסת ומחנך, מייסד מרכז ישיבות בני עקיבא. מכונה "אבי דור הכיפות הסרוגות", בשל השפעתו על עיצוב הציבור הדתי לאומי. חבר הנשיאות המייסדת של איחוד הרבנים למען ארץ ישראל, כיהן כחבר הכנסת למשך קדנציה אחת מטעם המפד"ל. חתן פרס ישראל על תרומה מיוחדת לחברה ופרס הרב קוק (מתוך ויקיפדיה).

קרן קימת לישראל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עצרת תהיה לה.
עצרת אונים וחסן איל...

אדמה – דממה.
דומם המרחב, מתיחד עם עצמו.
מן הדממה הדקה בנות-קול עולות,
פזמוני-דשא חרישים.
שים השדה ממתיק שים,
ומעטה הירק מדובב בלחש-רחש.
אי-שם יעלה גבעול ספוח, זכר לעלית שבלים.
בעצלתים ינומו אילנות,
אחוזי-שרעפים יעמדו סרעפותיהם.
ענבים-נזירים בסעיפי גפן יפרו.
... "כי קרא שמטה לה!"

- מדוע לפי המשורר האדמה זקוקה לשמיטה? באילו תיאורים הוא משתמש?
- האם אנחנו מרגישים את העייפות של האדמה, את הצורך שלה בהתחדשות? באיזה אופן?

הצעה: לקבוצה צעירה אפשר לתת משימה מקדימה – לסמן בתוך השיר את המילים המבטאות תחושה של מיצוי, עייפות ושחיקה.

שאלות לסיכום הדיון

- כיצד מצוות השמיטה מסייעת לנו להתחשב יותר בצרכי הטבע והסביבה?
- אם הייתם מקבלים את משימת תכנון העיר מחדש, האם הייתם משנים את התכנון? איך הייתם מאזנים בין צרכי הטבע והסביבה לצרכי האדם, גידול האוכלוסייה וההתפתחות הטכנולוגית?
- כיצד אנחנו יכולים להתנהג ביום יום כדי לשמור על הטבע והסביבה?

סיכום

במפגש נוכחנו לדעת עד כמה מורכב לאזן בין הצרכים של האדם בעולם המודרני לבין הצרכים של האדמה והסביבה.
מצוות השמיטה מסייעת לנו לזכור שגם לטבע ולסביבה יש מקום בעולם שלנו, ואסור לנו לשכוח אותם כשאנחנו מתנהלים בחיי היום יום שלנו וכשאנחנו מפתחים את הסביבה שלנו.